

**VILNIAUS MIESTO SALĖS
(dab. Lietuvos nacionalinė
filharmonija) DIDŽIOSIOS
KONCERTŲ SALĖS
APSTATYMO BALDAIS
ATVEJIS**

Šis tyrimas skirtas Miesto salės (dab. Lietuvos nacionalinės filharmonijos) Didžiosios koncertų salės interjero įrengimo – apstatymo baldais, dekoravimo apžvalgai XX a. pradžioje. Straipsnyje įvardijami užsakovo (Vilniaus miesto valdybos) kriterijai renkantis baldus ir apmušalus – kiekiai, modeliai, apdaila, audiniai. Per šio konkretaus atvejo analizę atskleidžiamos kontaktų su baldų gamintojais užmezgimo, užsakymo įgyvendinimo, baldų komplektavimo, transportavimo aplinkybės. Parodoma serijinės gamybos baldų sklaida, baldų katalogų reikšmė. Atkreipiamas dėmesys ir į vietinių meistrų – stalių, baldų apmušėjų-dekoratorių indėlį prisidedant prie salei skirtų baldų gamybos, taisymo, numeravimo, apmušimo darbų. Taip pat apžvelgiami baldų ir audinių parduotuvių pasiūlymai bei asortimentas papildant salės apstatymą pageidaujama gaminiiais ir audiniais.

Reikšminiai žodžiai: *Vilniaus miesto salė, lenktieji / Vienos baldai, „Brolieji Tonetai“, „Jacob & Josef Kohn“, „Wojciechów“, Leiba Gilelsas.*

XIX a. II pusėje–XX a. pradžioje sparčiai augant Vilniaus miestui, buvo gausiai statomi nauji visuomeninės paskirties pastatai, rūpinamasi jų interjero apdaila. Aptariamo laikotarpio architektūra, jų autoriai pristatyti architektūros istorikų darbuose, tačiau pastatų vidaus dekoras,

įranga dažniausiai likdavo už šių tyrimų ribų [1]. Pastarųjų metų interjerų deko-ro tyrimai parodė, kad ir vidaus apdailai, apstatymui, reikiamai įrangai įsigyti taip pat buvo skiriamas didelis dėmesys, šiems darbams atlikti pasiūlymus teikdavo ne tik vietiniai meistrai ir įmonės, bet ir kitų Rusijos imperijos miestų bei užsienio gamintojai. Naujiems pastatams įrengti buvo pasitelkiami įvairių sričių – nuo šildymo, ventiliacijos ir elektrinio apšvietimo iki lipdybos ir dažymo, grindų, sienų dekoravimo, apstatymo baldais darbų, specialistai. Vilniaus miesto Didžiosios koncertų salės interjero dekoras nuo XX a. pradžios iki šių dienų – puošybos projektai, lipdybos, dekoratyvinės tapybos darbai, juos atlikę meistrai bei vėlesnė kaita išsamiai pristatyti Dalios Klajumienės publikacijoje [2], tačiau autorė neapžvelgė XX a. pradžios salės apstatymo baldais. Tad šis straipsnis tarsi pratęsia ir papildo minėtą tyrimą. Tai retas atvejis, kuomet galima parodyti Vilniaus viešosios įstaigos apstatymą baldais, atsekti kaip buvo organizuojami darbai, įgyvendinami užsakymai, vizualiai pamatyti naudotų baldų, audinių rūšis ir spalvas. Taip pat galime įvardyti konkrečius baldų fabrikus, vietinius gamintojus ir amatininkus bei jų įnašą prisidedant prie bendro interjero vaizdo apipavidalinimo.

Žinoma, jog 1899–1902 m. pagal architekto Konstantino Korojedovo (1862–po 1912) projektą buvo pastatyta Vilniaus Miesto salė [3]. Lietuvos valstybės istorijos archyve (toliau LVIA) saugomoje salės apstatymo baldais byloje esančios sąskaitos ir susirašinėjimai atskleidžia, jog Vilniaus miesto valdyba, 1901 m. spalio mėnesį susisiekusi su *lenktųjų* arba kitaip *Vienos* baldų įmonės „Jacob & Josef Kohn“ atstovybe Varšuvoje, užsakė kėdes ir krėslus Didžiajai koncertų salei apstatyti [4]. Neturime žinių, kodėl pasirinktas būtent šis gamintojas, bet manytina, kad „Jacob & Josef Kohn“ pasiūlė mažiausią kainą ir greitą didelio

baldų kiekio pristatymą. Salės įrengimui numatyta įsigyti Nr. 66 modelio, raudono medžio [spalvos] 780 vienetų kėdžių ir 50 krėslų. Šis užsakymas turėjo būti įvykdytas iki lapkričio 15 dienos su 30 proc. pristatymo iki Vilniaus geležinkelio stoties nuolaida. 100 iš užsakytų kėdžių turėjo būti su varžtais ir veržlėmis, skirtomis strypams (brusams) pritvirtinti, mokant ne daugiau nei 60 kapeikų už varžtą. Įmonė taip pat siūlė apmušėjo paslaugas, jis pagal pageidavimą galėjo atvykti į Vilnių [5]. Išrašytoje sąskaitoje (1 pav.) nurodyta, jog iš Novorodomsco į Vilniaus geležinkelio stotį buvo pristatyta 780 kėdžių su atramomis ir 50 krėslų. Viena kėdė kainavo 3 rublius ir 50 kapeikų, krėslas – 7 rublius ir 50 kapeikų, priskaičius varžtus ir kitas išlaidas, bendra suma – 2231 rublis ir 50 kapeikų [6]. Salei pasirinktos „Jacob & Josef Kohn“ įmonės modelio Nr. 66 kėdės ir krėslai grakščių, lengvų proporcijų, taip pat gana puošnūs – jų pasostės ir atkaltės dekoruotos augaliniais motyvais (2 pav.). Kaip šios kėdės atrodė salės interjere, galime pamatyti 1905–1906 m. brolių Butkovskių spaustuvėje išleistame atviruke [7] (3 pav.).

Lenktieji arba Vienos baldai, kuriais pasirinkta apstatyti salę, istoriografijoje išsamiai pristatyti, todėl prisiminsime tik svarbiausius faktus ir atkreipsime dėmesį į šių baldų gamybos specifiką. Lenktųjų baldų gamybos pradininku laikomas vokiečių kilmės pramonininkas Michaelis Thonetas (*Michael Thonet*, 1796–1871), kuris apie 1830 m. pradėjo eksperimentuoti su naujomis medienos lenkimo technomis. 1842 m. jis apsigyveno Vienoje, kur 1849 m. įsirengė dirbtuvę. 1853 m. Thonetas perleido kompaniją savo penkiems sūnums ir pavadino ją „*Gebrüder Thonet*“, t. y. „*Broliai Thonetai*“ [8]. Kuo pasižymėjo Thoneto gaminami baldai? Išskirtinis bruožas – gamyboje naudotos medžiagos. Tobulinant baldų gamybos technologiją, pradėti naudoti mediniai strypai, tiksliau, baldai daryti iš

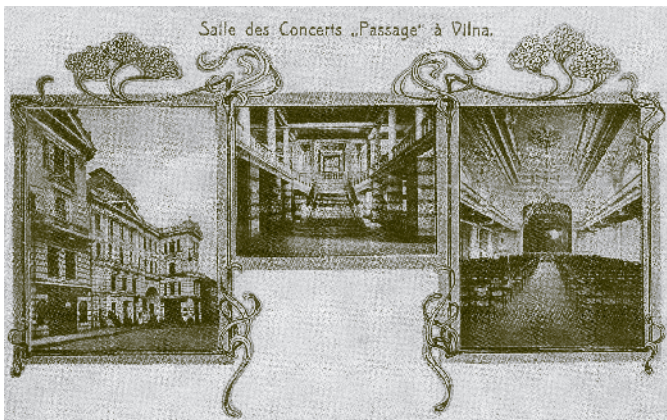
1 pav. Lenktųjų baldų įmonės „Jacob & Josef Kohn“ sąskaita Vilniaus miesto valdybai, 1901, in: LVIA, f. 938, ap. 7, b. 3133, l. 3

2 pav. „Jacob & Josef Kohn“ įmonės lenktosios kėdės ir krėslas Nr. 66 pavyzdžiai, in: Генрих Гаура, *Венская мебель Якова & Иосифа Коня. История известнейшей фирмы эпохи модерна и каталог ее изделий поставлявшихся на рынок Царской России, Москва, 2008, p. 54*

apvalių ir keturkampių buko strypų, kurie iš pradžių mirkyti karštame vandenyje, garinti, o po to lankstyti plieninėmis juostomis (arba tam tikrose formose), jungti varžtais. Vėliau jie buvo montuojami, džiovinami, poliruojami. Dekoruoti raižytais, vėliau išdeginiais arba išpaus-tais ornamentais [9]. Įmonės gamyba sparčiai plėtėsi – XIX a. viduryje Vidurio Europoje buvo atidaryti penki nauji

3 pav. Lenktosios kėdės Vilniaus miesto salės interjere, fot. L. ir M. Butkovskiai, 1905–1906, in: *Vilniaus vaizdų atvirukai, parengė Dalia Keršytė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2019, p. 526*

fabrikai [10]. Reikšminga, jog 1881 m. „*Brolių Thonetų*“ baldų fabrikas pradėjo veikti Novoradomske (dab. Radomskas, Lenkija). Fabrikas įkurtas šiame Rusijos imperijos mieste, kad nereikėtų mokėti didelių įvežimo muitų, didžioji dalis čia pagamintų produkcijos ir buvo realizuojama Rusijos imperijoje [11].

Žinomiausias ir labiausiai išplitęs įmonės gaminys – kėdės, įgavusios *Thoneto, brolių Thonetų, Vienos ar lenktųjų* kėdžių pavadinimus. Šie masinės gamybos dirbiniai puikiai tenkino erdvių, kuriuos orientavosi į gausų lankytojų skaičių, poreikius. Tokios tendencijos t. y. didelių erdvių apstatymas lenktaisiais baldais buvo išplitęs visoje Europoje. Vienos kėdės puošė begales kavinių, restoranų, teatrų, įvairių salių, viešbučių interjerus. XIX a. II pusės–XX a. pradžios daugelyje paveikslų, senųjų fotografijų galima išvysti šiuos baldus, jų gausu ir išlikusiuose autentiškuose interjeruose.

1901 m. Vilniaus miesto valdybos pasirinktas lenktųjų baldų gamintojas „*Jacob & Josef Kohn*“ – tėvo ir sūnaus įmonė. Jie savo veiklą pradėjo 1850 m. Moravijoje, Vsetyno mieste (dab. Čekija), kur vertėsi medienos pjovimo darbais, vėliau ėmėsi baldų gamybos iš lenktos medienos. Įmonė dirbo sėkmingai, plėtė savo veiklą statydama fabrikus Cešyne, Krokuvoje, Varšuvoje, Poremboje. Vėliau fabrikai įkurti Novoradomske ir Halenkove [12]. Kadangi „*Jacob & Josef Kohn*“ naudojo „*Brolių Thonetų*“ baldų gamybos technologiją, šių įmonių baldų modeliai buvo labai panašūs.

Be šių madingų kėdžių ir krėslų, kuriais buvo apstatyta Miesto salė, 1901–1902 m. buvo kreiptasi ir į vietinį meistrą – baldų apmušėją-dekoratorių **Morduchą Kreizą** (*Мордуч Крейз*), kuris nuosavoje dirbtuvėje iš savų medžiagų turėjo pagaminti salei užsakytus minkštuosius baldus ir atlikti įvairius dekoravimo darbus. M. Kreizas buvo žydų stalių-kėdžių gamintojų cecho meistras,

juo tapęs 1881 m. [13], Vilniuje turėjo specialią baldų apmušalų ir dekoracijų parduotuvę bei dirbtuvę, kurioje buvo gausus skirtingų minkštųjų baldų pasirinkimas svetainėms, kabinetams, buduarams ir miegamiesiems apstatyti, spyruoklinių ir minkštųjų čiužinių, tikrų turkiškų otomanių [14], siūloma apartamentų įrengimo paslauga, taip pat primami užsakymai dekoratyviems durų ir langų darbams, kambarių apdailai, įvairioms užuolaidoms ir markizėms, lubų ir sienų apmušalams. Visi užsakymai buvo įgyvendinami nuosavoje dirbtuvėje iš pačių geriausių medžiagų ir asmeniškai prižiūrint [15].

Meistras įrengiant Miesto salę atliko plataus spektro darbus, pradėdamas įvairių tipų minkštųjų baldų, dengtų skirtingomis medžiagomis, gamybą iki langų ir bendros erdvės apipavidalinimo užuolaidomis ir draperijomis. Šiuo atveju itin vaizdžiai atsiskleidžia apmušėjo-dekoratoriaus veikla – matome visos salės interjero apipavidalinimą, teiktų paslaugų įvairovę [16] (4 pav.).

Neilgai trukus Korojedovo istoristine maniera puoštą salę 1907–1912 m. rekonstravo architektas Vaclovas Michnevičius (1866–1947) [17] XX a. pradžioje itin išpopuliarėjusiu modernu stiliumi. Atkreiptinas dėmesys, kad rekonstrukcijos darbus pakoregavo 1910 m. įvykęs gaisras [18]. Po Miesto salės rekonstrukcijos ir likvidavus gaisro padarinius pasikeitė interjero įrangos vaizdinys. Vietoj 1907 m. Michnevičiaus pasiūlyto itin reprezentacinio istoristinio interjero

4 pav. Apmušėjo-dekoratoriaus Morducho Kreizo parduotuvės ir dirbtuvės sąskaita, in: LVIA, f. 938, ap. 7, b. 3133, l. 18

po gaisro dėl lėšų trūkumo buvo apsispręsta įgyvendinti kuklesnį ir pigesnį variantą.

Derybos su baldų gamintojais ir apmušėjais-dekoratoriais dėl didžiajai salei reikalingų kėdžių, krėslų ir audinių bei užsakymo įgyvendinimo eiga užfiksuota 1911–1912 m. byloje [19], kuri saugoma tarp kitų Miesto salės rekonstrukcijos dokumentų. Skirtingai nei pirmajame salės apstatymo baldais epizode, šiuo atveju dėl salei reikalingų naujų kėdžių buvo tartasi net su keliais lenktųjų baldų gamintojais, o išlikusios po gaisro buvo taisomos [20].

Numačius, jog Miesto salei apstatyti reikės didelio baldų skaičiaus – apie 500 vienetų kėdžių ir 50 krėslų, 1911 m. liepos mėnesį Vilniaus miesto valdyba išsiuntinėjo telegramas „*Brolių Thonetų*“, „*Jacob & Josef Kohn*“ ir „*Wojciechów*“ lenktųjų baldų fabrikams. Į užklausas atsiliepė ir savo pasiūlymus pateikė visi gamintojai, jų turinį pristatysime ir plačiau paanalizuosime.

„*Brolių Thonetų*“ įmonė išdėstė konkretų pasiūlymą, įvardydama baldų modelius ir kainas [21]:

- 1) *Už vieną kėdę Nr. 255 riešuto [spalvos] su šoninėmis atramomis, lygiai poliruotomis atkalte ir pasoste, nugaros atkalte paimant iš modelio Nr. 380, susidedančią iš 5-ių fanerų, po 2,70 rublio, o už tuziną [22] 32,40 rublio.*
- 2) *Už vieną krėslą Nr. 255 riešuto [spalvos], tokio pat atlikimo kaip ir kėdės, tik be atramų, po 6,45 rublio.*
- 3) *Už numerius nuo 1 iki 20, ant (atkaltės) nugarinės dalies išgraviruotus ir bronzuotus, po 0,7 rublio už vienetą, o už vieną komplektą nuo 1 iki 20 už 2,17 rublio.*
- 4) *Šitos kainos galioja kaip neto [t. y. grynoji kaina], perkant vietoje, fabrike Novorodomske.*
- 5) *Už atvežimą geležinkeliu iš Novorodomske iki Vilniaus – 85 kapeikos už pūdą [23].*

6) *Už pristatymą iš Vilniaus stoties į paskirtą vietą – po 18 kapeikų už pūdą.*

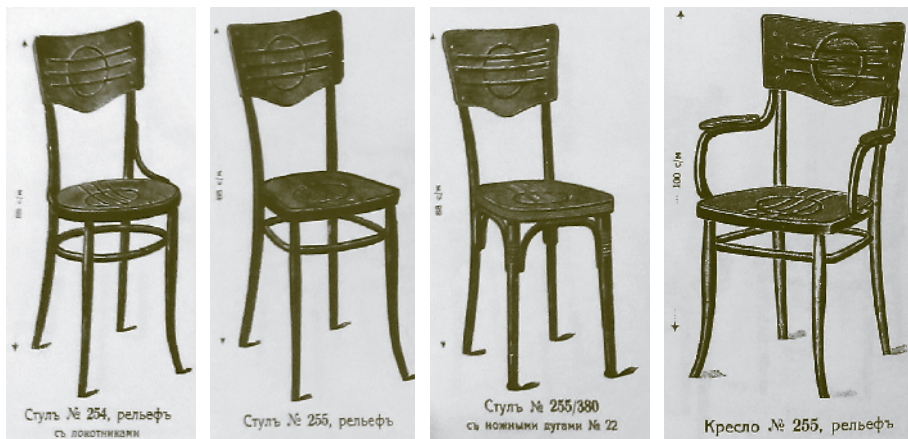
7) *Visus užsakytus baldus pažadama pristatyti iki 1911 m. spalio 1–14 d.*

Papildomas priedas: *už tuziną kėdžių su pasostės ir atkaltės reljefu Nr. 223 kaina mažėja 1 rubliu 20 kapeikų, krėslu kaina mažinama 15 kapeikų už vienetą.*

Matome, jog produkcija pristatyta pasitelkus baldų katalogus, kuriuose buvo naudota baldų numeravimo sistema, todėl ir šiame pasiūlyme gamintojas iš karto konkretizavo kėdžių ir krėslų modelius pagal numerius, o patį baldą pagal pageidavimą buvo galima susikomplektuoti – atkaltės pasirinkti vieno numerio, pasostės ir reljefus – kito. Tokia praktika buvo įprasta masinės, fabrikinės gamybos dirbiniams. Užsakovas pagal savo poreikius ir finansines galimybes galėjo susikurti norimos išvaizdos gaminį. Galutinė produkto kaina priklausė nuo papildomų detalių, pagražinimų, spalvos pasirinkimo. Pirkėjui nereikėjo fiziškai vykti į baldų fabriką – užsisakyti ir įsigyti norimus baldų modelius buvo galima naudojantis iliustruotais katalogais, paštu ar telegramomis, per fabriko atstovybes ar agentus mieste. Norėdama užsakyti didelį baldų skaičių koncertų salei, Vilniaus miesto valdyba kreipėsi tiesiai į gamintoją.

Žinant gaminio numerį, galima matyti, kaip atrodė kėdės ir krėslai, kuriais siūlyta apstatyti Miesto salę (5 pav.). Pirmoje iliustracijoje vaizduojama lenktoji kėdė Nr. 254 su šoninėmis atramomis – šios kėdės konstrukcijos dalies, jungiančios pasostę su atkaltės atrama, kituose pavaizduotose modeliuose nėra, tačiau „*Brolių Thonetų*“ pasiūlymuose (žr. Nr. 1, 2) ši detalė minima. Antroje iliustracijoje kėdės modelis Nr. 255, o trečioje iliustracijoje – fabriko siūlytas kombinuotas variantas – apatinė kėdės dalis iš modelio Nr. 255, o atkaltė paimta iš Nr. 380, su pasostės apačioje prie kojų pritvirtintais lankais Nr. 22 (pasiūlyme toks pasirinkti-

5 pav. „Brolių Thonetų“ kėdžių modelių Nr. 254, 255, 255/380 ir krėslo Nr. 255 ravyzdžiai, in: Генрих Гаура, Мебель Тонета. Изделия фирмы „Братья Тонет“ мебельном рынке Царской России, Москва, 2001, p. 60

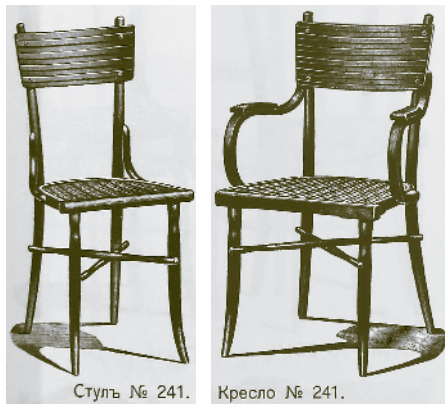
mas nenurodytas). Krėslas, pavaizduotas ketvirtoje iliustracijoje, kaip pasiūlyme ir nurodyta, su porankiais, bet be šoninių atramų. Miesto salei siūlytų kėdžių ir krėslų pasosčių ir atkalčių reljefai dekoruoti geometriniais motyvais – apskritimu ir trimis jį kertančiomis tiesėmis – praturtina paprastą baldų išvaizdą, suteikdamas jiems stilingumo ir puošnumo.

Išlikę dokumentai liudija, kokį pasiūlymą pateikė kita lenktųjų baldų įmonė „Jacob & Josef Kohn“, su kuria jau buvo bendradarbiauta iki Miesto salės gaisro XX a. pradžioje. Vilniaus miesto valdyba nusiuntė telegramą šiai įmonei dėl koncertų salei reikalingų 500 kėdžių ir 50 krėslų, prašydama nedelsiant atsiųsti iliustruotą katalogą su galutinėmis kainomis, taip pat klausdama, kiek kainuotų išdegti skaičius nuo 1 iki 20. „Jacob & Josef Kohn“ pateikė iliustruotą katalogą su galutine 25 procentų nuolaida nuo kainų, kurios nurodytos kataloge [24]. Įmonė koncertų salei rekomendavo poliruotas kėdes ir krėslus Nr. 241. Kėdės apibūdintos kaip dailios, labai patogios ir užimančios mažai vietos. Kalbant apie numeraciją, rekomenduota vietoj išdeginimo, kuris greitai nusitrina, rinktis numerių ant atkalčių nugarinės dalies graviravimą ir paausavimą, kuris suteiktų puošnumo ir būtų patvaresnis. Numerius išgraviruoti ant kėdžių kainavo po 10 kapeikų už vieną. Kainos kataloge

nurodytos riešuto, šviesios arba juodos spalvos gaminio. Už raudoną arba ažuolo spalvą reikėjo mokėti 5 procentais, o už žalią arba pilką spalvą – 7 procentais brangiau [25].

Matome identišką pirmajai situaciją, kuomet gamintojas, siųsdamas iliustruotą katalogą, pasiūlė konkretų baldų modelį. Svarbus aspektas – kėdžių ir krėslų numeracija – būtinas elementas, norint susodinti žiūrovus. Galima pastebėti, jog, priklausomai nuo pasirinkto numeracijos būdo, spalvos galutinė gaminio kaina galėdavo ženkliai kisti. „Jacob & Josef Kohn“ fabriko pasiūlytos kėdės ir krėslai minimalistinio deko, pasosčių ir atkalčių paviršius ritmiškai skaidomas vertikaliomis ir horizontaliomis juostomis, kėdės atkaltės atrama sustiprinta prie pasostės pritvirtintomis šoninėmis atramomis, kojoms stabilumo ir tvirtumo teikė kryžmos formos pakojos. Krėslas dekoras ir konstrukcija tokia pati, tik šonines atramas keitė lenkti porankiai (6 pav.).

Trečiasis dalyvis, siūlęs baldus Miesto salei, – lenktųjų baldų fabrikas „Wojciechów“. Tai pirmasis Rusijos imperijoje lenktųjų baldų fabrikas, įkurtas 1870 m. Liublino gubernijoje. Jį įkūrė dvarininkas ir pramonininkas Leopoldas Poletylo (*Leopold Poletylo*, 1812–1895), kuris Krašničyno (*Kraśniczyn*) palivarko gyvenvietėje Voiciechuve (*Wojciechów*)

pastatė lentpjūvę, vėliau – fabriką, o apie 1875 m. įsigijo dalį pastatų Varšuvoje, čia įkūrė baldų fabriko filialą. Dvarininkas neatsitiktinai fabriką įkūrė Voiciechovo kaime – šiose apylinkėse buvo gausu buko giraičių. Fabrike gaminti lenktieji baldai (*meble gięte*), vėliau stalių-lenktieji baldai (*stolarsko-gięte*) – faneruoti, raižyti, paaukuoti, su paminkštinimais. Asortimentas labai gausus – kėdės, krėslai, kanapos, lovos, stalai, pakabos, biuro baldai ir kt. Įmonės reklamos skelbiama, jog baldai pagaminti „pagal geriausius lenkiškus ir užsienietiškus modelius“, t. y. daugiausia gaminti pagal „*Brolių Thonetų*“ ir „*Jacob & Josef Kohn*“ įmonių pavyzdžius [26].

Kaip ir anksčiau aptarti gamintojai, „*Wojciechów*“ Vilniaus miesto valdybai atsiuntė savo fabriko baldų katalogą ir kainoraštį su 19 procentų nuolaida gaminiams. Kaina nurodyta be pristatymo, t. y. pakrauto fabriko vagono kaina. Už numerių išdeginimą nurodyta kaina – 5 kapeikos už kiekvieną skaitmenį. Minima, jog pridėtuose lapuose kai kurių gaminių kainos nenurodytos – jeigu iš jų norėtų ką nors užsisakyti, reikėtų pranešti, o jie atsakydami nurodys kainą. Teigiama, jog „*Wojciechów*“ įmonė turi didelį koncertų salėms tinkamų modelių pasirinkimą ir prašo atkreipti dėmesį į numerius 152, 153, 653, 420, 237, 229 ir kt. Mini, jog savo baldus pristatė į daugybę tuometinių teatrų ir koncertų salių. Įmonė parašė be-

sitikinti, jog bus pagerbta šiuo užsakymu ir lauks atsakymo paštu [27].

Apžvelgę visus fabriku pasiūlymus matome bendras tendencijas – baldų katalogų naudojimą ir jų reikšmę supažindinant potencialų užsakovą su savo gaminiais ir kainomis, realizuojant produkciją, parenkant modelius ir juos komplektuojant. Įvertinus visus dalyvius, galutinis susitarimas dėl Miesto salės apstatymo baldais pasiektas su „*Broliais Thonetais*“, kadangi jų siūlomos sąlygos užsakovams pasirodė palankiausios [28]. Įmonė buvo įpareigota pristatyti fabriko gaminius – 43 tuzinus kėdžių ir 4 tuzinus krėslų, t. y. 516 kėdžių ir 48 krėslus [29]. Kėdės turėjo būti iš buko, riešuto spalvos pagal 1907 m. baldų katalogą. Kėdės Nr. 255 su pasosčių ir atkalčių reljefu, kaip to paties katalogo kėdės Nr. 223, o atkalčių forma kaip kėdės Nr. 380, pasostė turėjo būti sutvirtinta apatinėmis atramomis, kaip nurodyta tame kataloge Nr. 22. Atkaltė turėjo būti padaryta iš 5-ių fanerų. Tai-gi, galutinis produktas – kėdės ir krėslai sukomplektuoti iš keturių skirtingų modelių dalių. Šis konkretus pavyzdys rodo galimas baldų variacijas pagal užsakovo pageidavimus ir skonį. Masinės gamybos baldų atskirų detalių tiražavimas ir unifikavimas leido susikomplektuoti norimą dirbinį. Pagal miesto valdybos reikalavimą pristatymas buvo užsakytas ir iš Vilniaus stoties iki baldų pridavimo vietos [30] (7 pav.).

Susitarimo sąlygos buvo ganėtinai griežtos. Numatytos ir piniginės sankcijos laiku neįvykdžius susitarimo: jeigu užsakymas nebus pristatytas laiku, „*Brolių Thonetų*“ įmonė privalėtų sumokėti Vilniaus miesto valdybai netesybas –

6 pav. „*Jacob & Josef Kohn*“ įmonės lenktosios kėdės ir krėslas Nr. 241 pavyzdžiai, in: Генрих Гауэра, Венская мебель Якова & Иосифа Коня. История известнейшей фирмы эпохи модерна и каталог ее изделий поставлявшихся на рынок Царской России, p. 67

7 pav. „*Brolių Thonetų*“ sąskaita už lenktuosius baldus, 1912, in: LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 75

15 rublių už pavėluotą dieną, o jeigu kokią nors dieną iš tų pavėluotų dienų koncertų salė būtų priduoata, tai reikalingų baldų nuomą salei turėtų apmokėti fabrikas. Laiku įvykdyto pristatymo ir užsakymo garantija buvo 300 rublių užstatas, kuriuos „*Broliai Thonetai*“ turėjo įnešti į Miesto valdybos kasą [31].

Tačiau, kaip rodo išlikę dokumentai, nepaisant visų išdėstytų sutarties punktų, šis užsakymas nebuvo iki galo įvykdytas. Numatytu laiku nespėjus užbaigti Miesto salės įrengimo ir apdailos darbų, 1911 m. rugsėjo 16 d. Vilniaus miesto valdyba kreipėsi į „*Brolių Thonetų*“ atstovybę su prašymu, kad fabrikas nukeltų baldų pristatymą iki lapkričio 5 dienos [32]. Fabriko atstovas informavo, jog juos laiškas pasiekė per vėlavimą – 300 vienetų kėdžių jau išsiųsta ir prašoma jas nupirkti, kadangi nėra galimybių prekes užlaikyti. Likusi baldų dalis laikinai saugota sandėlyje [33]. Gautą baldų siuntą Miesto valdyba įpareigojo sudėti Aušros Vartų gatvėje įsikūrusioje parduotuvėje [34]. 1912 m. „*Brolių Thonetų*“ fabrikas Vilniaus miesto valdybai pateikė sąskaitą už visus baldus – 1698,15 rublio [35]. Šią sumą palyginus su Miesto salėje atliktų įvairių dekoravimo darbų kaštais – lipydaba, dekoratyvine tapyba ir kt., šie buvo žymiai didesni nei salės apstatymas baldais.

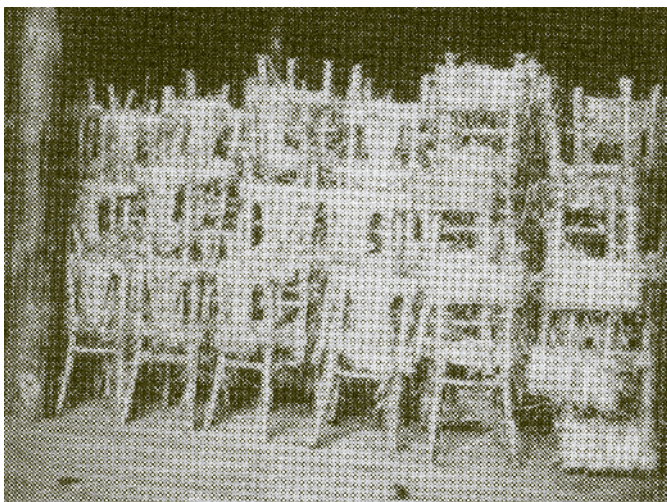
Svarbu atkreipti dėmesį, kad net ir bendraujant su stambiu gamintoju, užsakymas nebuvo iki galo išpildytas, t. y. buvo užsakyta per mažai baldų vienetų. Dėl šios priežasties į sandorį galėjo įsiterpti ir mažesni vietos, t. y. Vilniaus, gamintojai. Baldų modelių kartojimas įvairiuose fabrikuose leido užsakovui pakankamai lanksčiai įgyvendinti savo sumanymus. Taigi, pamačius, kad trūks-ta tam tikro skaičiaus kėdžių ir krėslų, miesto valdyba kreipėsi ir į vietinį lenktųjų baldų gamintoją **Leibą Gilelsą**. Pirklys L. Gilelsas – pirmojo lenktuosius baldus gaminusios fabriko, įkurto Vilniuje 1896 m., savininkas [36].

1911 m. rugsėjo 7 d. Gilelsas, atsakydamas į užklausą telefonu, pasiūlė kėdes iš buko medienos pagal pateiktą pavyzdį Nr. 57 su kvadratinėmis pasostėmis, po 26 rublius už tuziną ir prašė jam nurodyti pristatymo terminą [37]. 1911 m. spalio 20 d. Gilelsas įsipareigojo pristatyti 12 tuzinų kėdžių (t. y. 144 vnt.) pagal pateiktą pavyzdį, iš buko medienos Nr. 57 su kvadratinėmis pasostėmis ir ant atkalčių nugarų išgraviruotais skaičiais nuo 1 iki 18, po 27 rublius už tuziną, su pristatymu ne vėliau negu gruodžio 15 dieną [38]. 1912 m. Gilelsui už 12 ½ tuzino Vienos kėdžių buvo sumokėta 337,50 rublio [39]. Kaip matome, vietinis gamintojas taip pat buvo perėmęs baldų modelių numeracijos praktiką. Tačiau nežinoma, kas nulėmė, jog dėl viso salės apstatymo nebuvo kreipiamasi į šį fabrikantą. Galbūt asortimente buvo mažiau patrauklių modelių, nepasitikėta jų kokybe, nors vienoje sąskaitoje buvo paminėta, jog Gilelso kėdėms suteikiama 2 metų garantija [40]. Šio fabriko siūloma kaina už kėdžių tuziną (26 rubliai) taip pat buvo mažesnė nei „*Brolių Thonetų*“ (32,40 rublio).

Tai, jog apstatant salę buvo pasirinktas ekonomiškias variantas ir vis dar trūko baldų, liudija 1911 m. lapkričio 10 d. Gilelso įsipareigojimas sutaisyti ir išvalyti po gaisro likusias kėdes. Vėlgi, kreiptasi į šį gamintoją todėl, kad jam buvo žinoma šių baldų specifika, medienos lenkimo ir apdorojimo būdai. Turėjo būti sutaisytos ir kruopščiai išvalytos 99 kėdės, 12 krėslų, 18 kėdžių, 9 krėslai ir 9 taburetės už 96 rublius [41]. Galiausiai 1911 m. pabaigoje, kaip rodo Gilelso išrašyta sąskaita, buvo išvalytos ir sutaisytos 108 kėdės ir 13 krėslų už 73,50 rublio [42]. Paažiškėjus, jog koncertų salei dar trūks-ta baldų, 1912 m. Vilniaus miesto valdyba vėl kreipėsi į Gilelsą, kad šis pagamintų 2 tuzinus (24 vnt.) Vienos kėdžių. Kėdės turėjo būti pagamintos pagal jau pristatytų kėdžių pavyzdį ir su išgraviruotais numeriais ant jų pagal pateiktą skaičiavimą [43].

1912 m. vykstant salės įrengimo darbams, nepakakus lenktųjų baldų, buvo pakartotinai kreiptasi į „Brolių Thonetų“ bei „Wojciechów“ fabrikus. Buvo prašoma atsiųsti kainoraščius su nurodytomis nuolaidomis [44]. „Wojciechów“ įmonės atsakyme į užklausą šalia itin didelio teatrams skirtų baldų pasirinkimo paminėta svarbi detalė, liečianti baldų gabenimą geležinkeliu, – nurodytos fabriko kainos su įpakavimu šiauduose [45]. Ilustracijoje galime pamatyti kaip atrodė toks baldų įpakavimas (8 pav.). Išvystytas geležinkelinių tinklas buvo labai svarbus faktorius lenktųjų baldų gamybos industrijoje. Stambiausi lenktųjų baldų fabrikai ne tik tiesdavo bėgius, jungiančius miškus ir lentpjūves su baldų fabrikais, bet ir išsiriūpindavo specialius tarifus vagonams, kuriuose buvo gabenami baldų kroviniai [46]. 1862 m. per Vilnių nutiesus Varšuvos–Peterburgo geležinkelio atkarpą, miestą galėjo pasiekti gabenamos prekės, smarkiai išsiplėtė jų asortimentas. Kaip matome aptartuose pavyzdžiuose, didelė lenktųjų baldų siunta buvo gabenama geležinkeliu iš Varšuvos iki Vilniaus stoties, o norint apsaugoti baldus nuo tikėtinų pažeidimų, naudoti ir šiaudai.

Nedidelį trūkstumą baldų skaičių Miesto valdyba įsigijo ir iš **Š. E. Vilenkino** užsienietiškų baldų ir veidrodžių parduotuvės Vilniuje (9 pav.). 1912 m. šioje parduotuvėje nupirkti 2 baldų komplektai iš bukmedžio. Pirmasis, raudonos spalvos, turėjo sofą Nr. 635, 2 krėslus ir 6 kėdes (be apmušalų ir pozumentų), staliuką prie sofas Nr. 352. Kitas baldų komplektas taip pat buvo iš buko, pagamintas „Brolių Thonetų“ fabrike, riešuto spalvos. Jį sudarė: sofa, 2 krėslai ir 6 kėdės su pasosčių reljefu Nr. 255. Miesto valdyba įsigijo staliuką Nr. 17 (prie sofas), pagamintą „Wojciechów“ fabrike; taip pat 2 triumo [veidrodžių] rėmus – vieną raudonos, kitą riešuto spalvos, už viską sumokėjo 368 rublius [47]. Kaip matome, dėl kelių baldų komplektų nebuvo kreiptasi į gamintoją, išsirinkta iš parduotuvės asor-

8 pav. Šiauduose įpakautos lenktosios kėdės, XX a. 2–3 deš., in: Wojciechowska-Kucięba Joanna, *Polskie meble gęte*, p. 70

9 pav. Š. E. Vilenkino užsienietiškų baldų ir veidrodžių parduotuvės reklaminis blankas byloje, in: LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. (nenumuotas)

timento. Vilenkino užsienietiškų baldų ir veidrodžių parduotuvė 1893–1895 m. veikė Vokiečių gatvėje, apie parduotuvės veiklą žinoma iki 1915 m. [48].

Apie XIX a. II pusės–XX a. pradžios Vilniaus viešųjų erdvių įrengimą ir jų apstatymą baldais kol kas turime nedaug žinių, tačiau žiūrint senąsias fotografijas dažnai galima atpažinti lenktąsias – Vienos kėdes, naudotas įvairiose erdvėse. Pavyzdžiui, 1897 m. Vilniaus medicinos draugijos bibliotekos ir 1909 m. posėdžių kambaryje vykusios pirmosios Vilniaus dailės draugijos parodos nuotraukoje matoma nemažai šio tipo sėdimųjų baldų (10, 11 pav).

Miesto salės apstatymo baldais aptarimas reikšmingas keliais aspektais. Pirmiausia, tai vienas iš retų pavyzdžių, kuomet galima rekonstruoti visą salės interjero įrengimo vaizdą. Kitas svarbus aspektas tyrinėjant pramoniniu būdu gamintų baldų istoriją – atsiveriantis prak-

10 pav. *Vilniaus medicinos draugijos bibliotekos ir posėdžių kambarys, fot. V. Zahorskis, 1897, internetinė prieiga: https://kolekcijos.biblioteka.vu.lt/islandora/object/kolekcijos%3AVUB01_000742651 [žiūrėta 2021 09 09]*

11 pav. *Pirmoji Vilniaus dailės draugijos paroda, fot. S. F. Fleury, 1909, in: Stanislaw Filibert Fleury, 1858–1915: fotografijos, sud. Jūratė Gudaitė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2007, p. 26*

tinis dėmuo – šių baldų įsigijimo procesas. Atsiskleidžia visa eiga – nuo išsiųstų užklausų gamintojams iki galutinio produkto pristatymo. Išryškėja kelių baldų gamintojų įtraukimas ieškant optimaliausio varianto, katalogų svarba renkantis baldus, jų komplektavimas derinant skirtingų modelių detales, spalvas – nuo jų priklausė galutinė gaminio kaina. Didelio baldų skaičiaus transportavimo ypatu-

mai, trūkstamų gaminių įsigijimas pas vietinį gamintoją parodo plačias tiražuotų, supanašėjusių gaminių komplektavimo galimybes.

Baldų Miesto salei XX a. pradžioje įsigijimo atvejis svarbus ir tuo, kad čia galima matyti ir Vilniuje aptariamam laikotarpiu vienu metu vyravusį baldų gamybos dvilypį charakterį, t. y. šalia fabrikinės produkcijos buvo paklausūs ir smulkiųjų

gamintojų – amatininkų – dirbiniai. Kaip mums liudija išlikę dokumentai, amfiteatrą buvo numatyta apstatyti aštuonviečiais suolais. 1911 m. rugpjūčio 26 d. pas stalių M. Juknevičių (*М. Юхневичь*), turėjusį dirbtuvę Vilniuje, Aušros Vartų g. 32, buvo užsakytas pavyzdinis pušinis poliruotas, geltonos spalvos aštuonviečias 6 aršinių [49] ir 6 verškų [50] ilgio suolas. Kiekviena vieta buvo 12 verškų ilgio ir įkainota po 3 rublius, iš viso – 24 rubliai už suoliuką [51]. Galiausiai staliaus pagamintas aštuonviečio suoliuko pavyzdys pasirodė nepatogus ir amfiteatrą nuspręsta apstatyti Vienos kėdėmis, tačiau staliui už pagamintą suoliuką sumokėta 20 rublių [52].

Įrenginėjant Miesto salę labai svarbus buvo ir baldų apmušėjų-dekoratorių vaidmuo. Ši amatininkų grupė gana aktyviai reikėsi XIX a. II pusėje–XX a. pradžioje tiek atnaujinant senus baldus, tiek apmušalais pritaikydami baldus prie naujos ar atnaujinamos interjero spalvinės koncepcijos – prie kitų tekstilės gaminių (užuolaidų, kilimų ir kt.). Čia galime kalbėti tiek apie pačius baldų apmušėjus-dekoratorius, tiek apie baldų bei audinių parduotuves, kurios taip pat buvo tarpininkai tarp gamintojo ir vartotojo.

Archyvuiniuose dokumentuose užfiksuota, kad įrenginėjant Miesto salę baldų apmušėjai parinko ir priderino prie interjero baldų apmušalus, portjeras, užuolaidas, kilimus, įvairius audinius ir jų spalvas. Vientisas ir skoningas erdvės apipavidalinimas, detalės, priderintos prie salės dekoru, buvo labai svarbios kuriant bendrą interjero vaizdą. Įvairiems darbams atlikti buvo pasitelkti vietiniai specialistai, o įsigyjant trūkstantus baldus ir audinius rinktasi ne tik iš Vilniaus parduotuvių, bet ir Varšuvos stilingų baldų fabriko asortimento.

Įvairius dekoravimo darbus salėje atliko **Ivanas Mejeris** (*Иван Мейер*), **Mauša Zakovičius** (*Мовша Заковичь, Zakowicz*), **Kivelis Aizenštadtas** (*Кивел Айзенштадт*). Audiniai, kilimai ir

baldai buvo įsigyjami iš Vilniuje veikusių **Leibos Zalkindo**, **Š. E. Vilenkino**, **M. J. Gordono** parduotuvių, taip pat iš Varšuvos „**Z. Ščerbinskio ir Ko**“ (*„З. Щербинский и Ко“*) stilingų baldų fabriko.

1911 m. apmušėjas-dekoratorius **I. Mejeris** pasižadėjo sutaisyti minkštuosius baldus – 4 sofas su atkaltėmis ir 12 be atkalčių (t. y. minkštasuolių) numatytomis sąlygomis: 1) apmušti Miesto valdybos duotu audiniu; 2) pataisyti spyruokles, o kur reikia, pakeisti naujomis; 3) pataisyti sulaužytas dalis; 4) medines dalis nudažyti aliejiniais dažais tokia spalva, kokia bus nurodyta; 5) medžiaginės juostelės ir drobė – paties meistro (t. y. Mejerio). Už šiuos baldų taisymo darbus numatytas atlygis: už 4 sofas su atkaltėmis – po 5 rublius, o už 12 minkštasuolių – po 3,5 rublio, iš viso – 62 rubliai [53].

Miesto valdyba šiuos darbus patikėjo Mejeriui, o ne kitam apmušėjui-dekoratoriui **Maušai Zakovičiui**, kadangi šis sandėris miestui atsiėjo pigiau. Zakovičius siūlė sutaisyti šiuos baldus atitinkamai už 5 ir 7 rublius. Mejeriui 1912 m. už baldų apmušimo-dekoravimo darbus buvo sumokėta 100 rublių, vėliau už kitus įvairius darbus ir medžiagas – užuolaidas, pamušalus, pliušą, kutus – 489,65 rublio [54].

1911 m. rugpjūčio 11 d. Zakovičius miesto valdybai pranešė, kad koncertų salei reikės ne mažiau nei 200 aršinių pliušo [55]. Tais pačiais metais lapkričio mėnesį apmušėjas-dekoratorius informavo Miesto valdybą, jog pasižada perdaryti ir perdažyti taburetes su atkaltėmis ir be jų, be atkalčių – po 5 rublius, su jomis – po 7 rublius už vieną [55]. Šis meistras buvo Vilniaus stalių-kėdžių gamintojų (žydų) cecho apmušimo meistras, juo tapęs 1878 m. [57]. Nuo 1875 m. veikusioje jam priklausiusioje baldų parduotuvėje buvo gausus baldų pasirinkimas, priimami užsakymai įvairiems dekoravimo ir apmušimo darbams [58] (12 pav.).

12 pav. Maušos Zakovičiaus baldų parduotuvės reklama, 1911, LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. (nenumeruotas)

Dažytojas ir apmušėjas **Kivelis Aizenšadtas**, atlikęs įvairius dekoravimo darbus, įsipareigojo ant visų koncertų salei skirtų kėdžių su aliejiniais dažais užrašyti numerius – po 5 kapeikas už numerį, o ant kai kurių jam nurodytų kėdžių užrašyti žodžius „Рядъ“ ir „Рядъ“ – taip pat po 5 kapeikas už šiuos abu žodžius kartu. Šie darbai turėjo būti užbaigti iki 1911 m. gruodžio 15 dienos [59]. Miesto valdybai pateiktoje sąskaitoje smulkiai surašyti Aizenštado darbai [60]. Taigi, iš viso meistras sunumeravo 647 kėdes ir 13 krėslų. Galima manyti, kad sudėjus visus užsakymus ir senų kėdžių taisymus tai tiksliausias skaičius, pasakantis, kiek salėje galėjo būti lenktųjų kėdžių.

Pas **M. J. Gordoną**, prekiavusį audiniais Vilniaus mieste, 1911 m. lapkričio 7 d. buvo užsakyta 50 aršinių kiliminio audinio (padalyto į 2 gabaliukus) po 2,85 rublio už aršiną; 36 aršinių kreminės

spalvos milo 2 ritiniai (?) po 2,85 rublio už aršiną; ir 38 aršiniai milo po 1,85 rublio už aršiną, apmušti senoms sofoms. Gordoną pristatytas kiliminis audinys turėjo būti patiestas ant praėjimų tarp kėdžių [61]. Skaitant užsakymą, galima matyti Gordoną pateiktus žalios, raudonos ir mėlynos spalvos milo pavyzdžius (13 pav.). Nors tarp jų nėra kreminės spalvos milo, būtent už 36 aršinus šio audinio Gordonui buvo sumokėta 102 rubliai ir 60 kapeikų [62].

Audinių Miesto salei buvo įsigyta ir iš **Leibos Zalkindo parduotuvės**. Zalkindas Miesto valdybai įsipareigojo iki 1911 m. gruodžio 5 d. pristatyti 160 aršinių pliušo tokios spalvos ir kokybės, kaip pagal pavyzdį Nr. 106, po 1,37 rublio už aršiną; taip pat 2 gabaliukus po 80 aršinių arba abu gabaliukus [neįskaitomas žodis] po 20 aršinių, už 2,60 rublio, spalvos pagal pavyzdį Nr. 139 (1 aršino ir 9 verškų, arba 1 aršino 10 verškų pločio). Taip pat 300 aršinių ir 14 verškų kalenkoro (medvilninio audinio), spalvos pagal pavyzdį Nr. 106, po 13 kapeikų; 25 aršinus milo spalvos pagal pavyzdį Nr. 100, už 1 rublį ir 23 kapeikas [63]. Kaip atrodė audinys Nr. 100, galime matyti prie bylos pridėtuose pavyzdžiuose (14 pav.). Sužinome, jog skirtingų spalvų audiniai turėjo savo numerius, pagal kuriuos buvo užsakomi.

1911 m. gruodžio 23 d. Leiba Zalkindas informavo Miesto valdybą, jog 60 aršinių audinio pagal jiems atsiųstą pavyzdį gali pristatyti per kelias dienas,

13 pav. M. J. Gordoną audinių pavyzdžiai, 1911, LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 31 (prikabinta)

14 pav. Audinių pavyzdžiai iš Leibos Zalkindo parduotuvės, 1911, LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 34 (pritvirtinta)

po 2,75 rublio už aršina [64]. Zalkindui 1912 m. už 12¼ aršino pliušo buvo sumokėta 36,75 rublio [65].

Dėl audinių buvo kreiptasi ir į Varšuvoje veikusį „Z. Ščerbinskio ir Ko“ stilingų baldų fabriką („З. Щербинский и Ко“). Iš jo į Vilnių buvo atsiųsta 20 aršinių pliušo, reikalingo koncertų salei pagal atsiųstus pavyzdžius. Šie skirtingo žalsvo atspalvio pliušo gabaliukai-pavyzdžiai taip pat pridėti prie bylos [66] (15 pav.). Tokios spalvos pliušas buvo labai madingas ir juo dažnai buvo apmušami minkštieji baldai, naudoti Vilniaus miestiečių būstų interjeruose XIX a. pabaigoje–XX a. pradžioje.

LVIA saugomose, Miesto salės apstatymo baldais bylose užfiksuoti faktai leidžia įvardyti XX a. pradžioje Vilniuje dirbusius amatininkus, atskleidžia apmušėjų-dekoratorių darbo ypatumus. Atlikti darbai – senų baldų taisymas, apmušalų ir kitų audinių, jų spalvų parinkimas pagal siūlomus audinių pavyzdžius – rodo amatininkų svarbą apipavidalinant ir dekoruojant Miesto salės interjerą. Nors salė buvo apstatyta fabrikinės gamybos baldais, tačiau apmušėjų-dekoratorių vaidmuo tebebuvo svarbus.

Miesto salės apstatymo baldais analizė papildoma menkas žinias apie XX a. pradžios viešųjų pastatų interjerų įrengimą. Baldų įsigijimo naujai įrengiamai Miesto salei atvejis gerai parodo ne tik konkretaus pastato įrangos istoriją, bet ir bendrąsias laiko tendencijas – masinės

fabrikinės baldų produkcijos įsigalėjimą ir įsitvirtinimą net tik gyventojų būstų interjeruose, bet ir viešosiose erdvėse, taip pat modernios erdvės kūrimą pasirenkant tuo laikotarpiu madingus gaminius.

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

1. Nijolė Lukšionytė-Tolvaišienė, *Istorizmas ir modernas Vilniaus architektūroje*, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2000; *Lietuvos architektūros istorija*. T. III: *Nuo XIX a. II-ojo dešimtmečio iki 1918 m.*, Vilnius: Savastis, 2000 ir kt.
2. Dalia Klajumienė, Vilniaus miesto salės rūmų (dab. Lietuvos nacionalinė filharmonija) Didžiosios salės apdaila: XX a. pradžios autorinis sprendimas ir vėlesnė kaita, in: *Kultūros paminklai*, t. 22, Vilnius: Savastis, 2018, p. 60–75.
3. Nijolė Lukšionytė-Tolvaišienė, Vilniaus architektai (1850–1914), in: *Europos dailė. Lietuviškieji variantai*, Vilnius: Leidybos centras, 1994, p. 245.
4. Lietuvos valstybės istorijos archyvas (toliau LVIA), f. 938, ap. 7, b. 3133.
5. LVIA, f. 938, ap. 7, b. 3133, l. 2–2v.
6. LVIA, f. 938, ap. 7, b. 3133, l. 3–3v.
7. *Vilniaus vaizdų atvirukai*, parengė Dalia Keršytė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2019, p. 526.
8. *Принцип Тонета: мебель из гнутой древесины и стальных трубок: всероссийский музей декоративно-прикладного и народного искусства*, Москва. Составители каталога: Клаус Пезе, Урсула Петерс, Nurnberg: Verlagdes Germanischen National museums, 1991, p. 14–16.
9. *Dailės žodynas*, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1999, p. 423.
10. 1857 m. pradėjo veikti pirmasis baldų fabrikas Koričane, Moravijoje (dab. Čekija), 1862 m. Bistricoje (dab. Rumunija), 1866 m. Gross-Ugroc (dab. Vengrija), 1867 m. Vsetyne (dab. Čekija), 1868 m. Halenkove (dab. Čekija). Ekaterini Kyriazidou, Martin Pesendorfer, *Viennese Chairs: A Case Study for Modern Industrialization*, in: *The Journal of Economic History*, t. 59, No. 1 (Mar., 1999), p. 145.
11. Ираида Ботт, Мария Канева, *Русская мебель. История, стили, мастера*, Санкт-Петербург: Искусство–СПб, 2003, p. 352.
12. Ekaterini Kyriazidou, Martin Pesendorfer, *Viennese Chairs: A Case Study for Modern Industrialization*, p. 145–146.
13. LVIA, f. 965, ap. 1, b. 24, l. 36.
14. Otomanė [pranc. *ottomane* – turkiška], žema sofa ovalia pasoste, su neaukšta, viduryje iškilia atkalte, lenktais ranktūriais, šešiomis ar aštuoniomis žemomis kojelėmis. XIX a. pradėtos gaminti su pagalvėlių pavidalo atkaltėmis ir velenėliais galuose (vad. *sultonės*), taip pat su 3 dalių atlošu (vad. *turkiškos*). Puošta drožtais bei auksuotais

15 pav. „Z. Ščerbinskio ir Ko“ fabriko pliušo pavyzdžiai, 1911, LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 49 (privirtinta)

- ornamentais. Pradėta gaminti Turkijoje. Europoje plito nuo XVII a. pabaigos; ypač populiarūs XVIII–XIX amžiuje. *Dailės žodynas*, p. 307–308.
15. *Вся Вильна*, 1896, p. 102.
16. Armušėjui-dekoratoriui Morduchui Kreizui buvo pavesta pagaminti: 12 suoliukų vestibuliui, iš beržo, nudažytų balta matine spalva, 3 aršinių ilgio ir 10 verškų pločio, kimštų jūržolėmis, o viršutinė sėdynių dalis dengta [...], su spyruoklėmis, apačioje dengti kolenkoru, o viršus dengtas aukščiausios rūšies mitkalu, kojos kaltos ir drožinės, po 22 rublius ir 80 kapeikų už suoliuką; 4 užuolaidas vestibuliui iš visos drobės, ilgas, langų dydžio su visais priklausiniais už 4 rublius; 4 suoliukus avansalei, su spyruoklėmis, pagal miesto architekto piešinį, su atkaltėmis kaip ir suoliukai vestibulyje, iš beržo medienos, matinius, dažytus balta spalva ir pauksintus, už 34 rublius ir 25 kapeikas; 4 lambrekenus iš pliušo su drožinėtais karnizais ant keturių langų; tiems karnizams pozamentus ir kutus – po 28 rublius už vieneta; 3 užuolaidas avansalei ir t. t. in: LVIA, f. 938, ap. 7, b. 3133, l. 17–17v.
17. Nijolė Lukšionytė-Tolvaišienė, *Vilniaus architektai (1850–1914)*, p. 246.
18. Dalia Klajumiene, *Vilniaus miesto salės rūmų (dab. Lietuvos nacionalinė filharmonija) Didžiosios salės apdaila: XX a. pradžios autorinis sprendimas ir vėlesnė kaita*, p. 62.
19. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147.
20. Apie šį Miesto salės apstatymą baldais glaustai užsiminta Mortos Baužienės monografijoje ir teksto autorės straipsnyje, tačiau plačiau jis nebuvo analizuotas: Morta Baužienė, *Pasižvalgymas po senojo Vilniaus mūrus*, Vilnius: Savastis, 2012, p. 270; Eglė Bagušinskaitė, *Baldų gamyba, prekyba ir produkcija Vilniuje XIX a. II pusėje–XX a. pradžioje*, in: *Kultūros paminklai*, t. 19, Vilnius: Savastis, 2015, p. 103.
21. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 2, 2v.
22. 1 tuzinas lygus 12 vnt.
23. 1 pūdas lygus 16,38 kg.
24. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 3.
25. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 3, 3v.
26. Izidor Grzeluk, „Wojciechów“ pierwsza Polska fabryka mebli giętych, in: *Design: wiadomości Instytutu Wzornictwa Przemysłowego*, 1992, Nr. 4, p. 28; Wiesław Tarnas, *Fabryka Mebli Giętych „Wojciechów“ w Wojciechowie w dobrach Kraśniczyn Aureliusza hr. Poletyły*, in: *Rocznik Chelmski*, t. 7, Chełm, 2002, p. 138–141; Joanna Wojciechowska-Kucięba, *Pierwsze Polskie Fabryki Mebli Giętych*, in: *Kresy Południowo-Wschodnie: rocznik Przemyskiego Centrum Kultury i Nauki „Zamek”*, Rok III/IV, sąs. 1, 2005/6, p. 167–168.
27. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 5, 5v.
28. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 15v.
29. Kadangi baldai skirti koncertų salei, ant 500 kėdžių turėjo būti išgraviruoti ir bronzos padengti numeriai, priekinėje atkaltės pusėje nuo skaičiaus 1 iki skaičiaus 20, t. y. ant 25 kėdžių skaičius 1, ant kitų 25 kėdžių skaičius 2, toliau ant 25 kėdžių skaičius 3, ant 25 kėdžių skaičius 4 ir t. t., kol bus sunumeruotos visos kėdės, tai yra ant paskutinių 25 kėdžių bus skaičius 20, iš viso gausiant 500 vienetų. 16 kėdžių turėjo būti nenumuotos. Krėslai turėjo būti to paties medžio, atlikimo ir spalvos, kaip ir kėdės Nr. 255, tik be apatinių porankių. Ant 40 krėslų turėjo būti numeriai nuo 1 iki 20 imtinai priekinėje atkaltės pusėje, o 8 turėjo būti nenumuoti. Tuzino kėdžių kaina su pristatymu į Vilniaus stotį buvo 35 rubliai, o tuzino krėslų su pristatymu į Vilniaus stotį kaina – 89,80 rublio. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 15–15v.
30. Tai turėjo būti pavesta fabrikui, o šiuo atveju Vilniaus miesto valdyba pasižadėjo primokėti po 18 kapeikų už pūdą, t. y. už tuziną kėdžių 54 kapeikas, už tuziną krėslų – 81 kapeiką. Už 16 kėdžių ir 8 krėslus be numerių – po 10 kapeikų pigiau už vieneta, negu už numeruotus. Visi baldai – 516 kėdžių ir 48 krėslai turėjo būti pristatyti ir perduoti Miesto valdybai ne vėliau kaip 1911 m. spalio 5 dieną. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 15.
31. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 15, 15v.
32. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 21.
33. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 22, 22v.
34. 1911 m. spalio 13 d. ten buvo saugoma 60 vienetų kėdžių, gautų iš Varšuvos, o spalio 31 d. gauta antra 240-ties vienetų kėdžių siunta. 1911 m. lapkričio 4–17 d. „*Brolių Thonetų*“ įmonė pranešė apie išsiųstus likusius baldus – 216 kėdžių ir 48 krėslus (iš kurių 16 kėdžių ir 8 krėslai buvo nenumuoti). Šią informaciją patvirtina prie bylos pridėti trys geležinkelio Varšuva–Vilnius važtaraščiai (60 kėdžių; 240 kėdžių; 216 kėdžių ir 48 krėslai). Visas baldų užsakymas – 516 kėdžių ir 48 krėslai, kaip ir buvo numatyta sutartyje. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 22v, 23, 28, 44, 45, 78.
35. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 75.
36. LVIA, f. 382, ap. 1, b. 1629, l. 1–22; f. 938, ap. 4, b. 2808, l. 1–7v.
37. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 25.
38. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 27.
39. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 105, 106.
40. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 111v.
41. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 36.
42. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 78, 79.
43. 3 kėdės – su 13-tu; 3 kėdės – 14-tu; 3 kėdės – 15-tu; 3 kėdės – 16-tu; 3 kėdės – 17-tu; 3 kėdės – 18-tu; 6 kėdės – 19-tu numeriu. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 108.
44. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 70–73.
45. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 71.
46. Ekaterini Kyriazidou, Martin Pesendorfer, *Viennese Chairs: A Case Study for Modern Industrialization*, p. 154.
47. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 87, 94.
48. *Виленскій вестникъ*, 1895, Nr. 225; *Справочная книжка о телефонномъ сообщеніи г. Вильны на 1915 годъ и иллюстрированныйъ спутникъ-справочникъ по г. Вильны*, p. 18.
49. 1 aršinas lygus 71,12 cm.
50. 1 verškas lygus 4,45 cm.
51. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 20.

52. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 6.
53. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 37.
54. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 37v., 38, 91–91v., 99, 101–101v.
55. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 18.
56. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 38.
57. LVIA, f. 965, ap. 1, b. 24, l. 36.
58. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. (nenumeruotas).
59. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 42–42v.
60. Ant 540 naujų kėdžių parašyta po vieną numerį – po 5 kapeikas; ant 96 senų kėdžių – užrašyta po du numerius, t. y. 192 numeriai po 5 kapeikas; ant 13 senų krėslų – po 2 numerius, t. y. 26 numeriai po 25 kapeikas; ant 11 kėdžių – po du užrašus, t. y. iš viso 22 užrašai po 25 kapeikas. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 102.
61. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 30.
62. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 109–110.
63. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 32–34.
64. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 49.
65. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 92–93.
66. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 61–62.

supplementing the furnishing of the Hall with the desired products and fabrics are also reviewed.

Dr. Eglė Bagušinskaitė
Kultūros paveldo centras
El. p. egle.bagusinskaite@gmail.com

Gauta 2021-09-16
Įteikta spaudai 2022-02-28

SUMMARY

Eglė Bagušinskaitė THE FURNISHING OF THE GREAT CONCERT HALL OF VILNIUS CITY HALL (AT PRESENT, THE LITHUANIAN NATIONAL PHILHARMONIC)

The article analysis of the furnishing of the City Hall (at present, the the Lithuanian National Philharmonic) shows names the participants, the customer's (Vilnius City Board) criteria for choosing furniture and upholstery, such as the number, models, decoration, fabrics, etc. The case analysis revealed the circumstances of establishing contacts with manufacturers, order implementation, set making of furniture, transportation situation, the distribution of mass-produced furniture, and the importance of furniture catalogues. In addition, attention is paid to the contribution of local cabinetmakers, upholsterers-decorators to the furniture manufacture, repair, numbering, and upholstery works intended for the Hall. The offers and assortment of furniture and fabric stores